

DÖNTÉSEK A SORTÚZPEREK BEN*

A LEGFELSŐBB BÍRÓSÁG MINT FELÜLVIZSGÁLATI BÍRÓSÁG VÉGZÉSE
BFV. X. 713/1999/3. SZÁM

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Budapesten, az 1999. évi június hó 28. napján tartott nyilvános ülésen meghozta a következő végzést.

Az emberiség elleni bűncselekmény miatt G.-K. S. nyugállományú őrnagy és társa ellen folyamatban volt bűnügyben a Katonai Főügyészség által benyújtott felülvizsgálati indítvány elbírálása során a Legfelsőbb Bíróság Bf. V. 1760/1998/3. számú végzését mindkét terhelt tekintetében hatályon kívül helyezi, és a Legfelsőbb Bíróságot új másodfokú eljárás lefolytatására utasítja.

A felülvizsgálati eljárás során felmerült 2250 forint bűnügyi költséget az állam viseli.

Indokolás

A Csongrád Megyei Bíróság Katonai Tanácsa az 1998. július 8-án kelt KB.II. 63/1998. számú végzésével G.-K. S. nyugállományú őrnagy I. rendű és P. M. nyugállományú alezredes II. rendű terhelttel szemben több emberen elkövetett emberölés büntette miatt indított büntetőeljárást megszüntette.

A katonai tanács végzésében megállapított tényállás lényege a következő:

1956. október 23-án Budapesten békés tüntetés kezdődött, amely az esti órákra tömegmegmozdulássá vált, ennek során a megmozdulás résztvevői és a kormány fegyveres erői között fegyveres összecsapások törtek ki. Fegyveres csoportok alakultak a főváros több kerületében, illetőleg Hajdú-Bihar megyében, Debrecenben is.

Az állami és pártvezetés a forradalmi megmozdulások letörése érdekében megalakította a Katonai Bizottságot, majd a kormány október 24-én statáriumot hirdetett.

A megmozdulások azonban mind Budapesten, mind pedig vidéken kiszélesedtek, október 24-én, majd 25-én már kiterjedtek egyre több megyére és a főváros több kerületére, ahol kormányellenes fegyveres csoportok is alakultak.

Október 25-én B. I. vezérezredes, honvédelmi miniszter parancsot adott, hogy a néphadsereg katonái fokozott aktivitással és teljes határozottsággal végleg számolják fel a fővárosban még fentalálható „ellenforradalmi erőket”.

B. I. ugyanazon a napon a csapatoknak megparancsolta, akadályozzanak meg minden rendbontást a helyőrségekben, védjék meg a fontosabb objektumokat, tartóztassanak fel minden Budapestre, illetőleg Budapestről közlekedő gépkocsit, amennyiben azokon fegyvert, lőszert, vagy ellenséges röpcédulát szállítanak, a gépkocsi utasait vegyék őrizetbe; fokozzák a felderítést az ellenséges tevékenységgel szemben, minden körülmények között hajtsák végre előjáróik, a párt, a kormány parancsait.

Október 27-én B. I. a helyőrségparancsnokoknak parancsba adta többek között, hogy erősítsék meg a legfontosabb objektumok őrzését, így a lőszer- és a fegyverraktárakat, pártbizottságokat, tanácsot, postát; a fegyveres ellenállókát meg kell semmisíteni. Majd J. K. honvédelmi miniszter az első parancsában előírta: a fegyveres csoportok ellen bevetett katonai egységek szünet nélkül folytassák azok megsemmisítését.

A forradalmi megmozdulások 1956. október 27-én további megyékre terjedtek ki, s a főváros egyes kerületeiben is újabb fegyveres csoportok alakultak.

A fegyveres csoportok azonban még október 27-én sem álltak felelős parancsnokság alatt, nem folytattak összehangolt és az ország egészére kiterjedően folyamatos harci tevékenységet, fegyvereiket nem viselték nyíltan, s nem hordták a polgári lakosságtól megkülönböztető jelzéseket. Az ország területe felett, illetve azon részei felett, amelyeket hatalmukban tartottak, nem gyakoroltak olyan ellenőrzést, amely a közigazgatást, a jogszolgáltatást, az egészségügyi és ételmezési ellátást biztosította volna a lakosság részére.

A Kecskeméti állomásozó 3. Hadtest parancsnokságának, s egyben Kecskemét helyőrségének parancsnoka ebben az időben Gy. L. vezérőrnagy, a Bács-Kiskun megyei Kiegészítő Parancsnokság parancsnoka K. F. alezredes, míg a Kecskeméti Járási Kiegészítő Parancsnokság parancsnoka főhadnagyi rendfokozatban G.-K. S. I. rendű, helyettese pedig ugyancsak főhadnagyi fokozatban P. M. II. rendű terhelt volt. Az utóbbi kiegészítő parancsnokságon teljesített szolgálatot Gy. S. hadnagyi is.

1956. október 26-án Kecskeméten is zajlottak forradalmi események, amelynek során a város központjában csoportosulás jött létre, a tömeg a megyei pártbizottság előtt az épületen levő ötágú csillag levéte-

lét követelte, amit a pártbizottság első titkára teljesített is. A tömeg ezután a szovjet hősi emlékműről akarta a vörös csillagot eltávolítani, ami azonban nem sikerült. A tömeg a helyszínre érkező V. L. őrnagyot, a Kommendánsi Hivatal vezetőjét a tiszti klubba kergette be. Ezután a tömeg az ÁVH székházához vonult, ahova a vörös csillag leszedését követően megpróbáltak behatolni. Az épületben szolgálatot teljesítők ezt a tömeg feje fölé irányított sorozatlövésrel megakadályozták. A tömeg ezután a börtönhöz vonult, ott a kaput betörve behatolt az épületbe, ahonnan minden foglyot – az egyetlen politikai fogvartartottal együtt – szabadon bocsátott, a fegyvereket pedig magukhoz vették.

A tömeg ezután a bíróság, ezt követően pedig a Kommendánsi Hivatal elé vonult. Az utóbbit elfoglalta, s ott újabb fegyvereket vettek magukhoz. Később a rendőrség épületéhez vonultak, ahol a felkelők és a rendőrök tárgyalásokat folytattak, amelynek eredményeként abban állapodtak meg, hogy a városban közösen járőröznek. A rendőrség ekkor mintegy 10-12 db géppisztolyt bocsátott a felkelők rendelkezésére. A felkelők azonban a járőröző rendőröket lefegyverezték.

A felkelők miután fegyverhez jutottak, különféle fegyveres akciókat hajtottak végre, a város központjában magaslati pontokat foglaltak el, elfoglalták a postát, s megpróbáltak további fegyvereket szerezni.

Az esti órákban a fegyveres felkelők egy csoportja a Kecskeméti Járási Kiegészítő Parancsnokság épületéhez vonult, az épületre tüzet nyitottak, majd fegyvereket és lőszert követeltek, illetőleg követelték, hogy engedjék be őket az épületbe.

A kiegészítő parancsnokság személyi állománya a korábban elrendelt összetartás miatt az épületben tartózkodott. A honvédelmi miniszter korábbi parancsának megfelelően a felkelők követelését elutasították, majd P. M. II. rendű terhelt által az épület kapujának felső részére irányított figyelmeztető sorozatlövés leadásával a támadókat megfutamították.

Ezalatt Gy. L. vezérőrnagy irányításával a néphadsereg katonái a tiszti klubban harcálláspontot alakítottak ki, majd megkezdték a tömeg feloszlátását, illetőleg a város megtisztítását a fegyveresektől. Jóllehet Gy. L. vezérőrnagy parancsa értelmében a feloszlátás során a tömegbe kellett volna lőniük, de a katonák ehelyett a levegőbe lőttek. Az elfogott fegyvereseket előbb a tiszti klubba, majd az egyik laktnyába vitték, s azokat vagy nyomban, vagy pedig október 30-án – a börtönbe szállításukat követően – szabadon engedték.

Másnap, tehát október 27-én délelőtt is folyt a város megtisztítása, amikor egy kb. nyolc főből álló fegyveres felkelő csoport közelítette meg a Kecse-

méti Járási Kiegészítő Parancsnokságot, a csoport tagjai lövöldöztek, amelynek során találat érte a parancsnokság épületének tetejét. Az épület védői telefonon erősítést kértek K. F. alezredestől, aki három személyt küldött segítségükre. Ők azonban hosszabb idő eltelte után tudtak csak eljutni a parancsnokságra.

Eközben a parancsnokság beosztottjai felvették a harcot a támadókkal, azok egy részét megfutamították, két személyt azonban elfogtak és a parancsnokságra előállítottak. Egyikük B. M. volt, a másik pedig egy kb. 16-17 év közötti férfi, akinek bal felkarján „M. J.” tetoválás volt. Az utóbbi személyazonosságát nem sikerült megállapítani. Mindkét személynél sorozatlövés leadására alkalmas lőfegyver és lőszer volt. Kihallgatásuk során elmondták, hogy a parancsnokságról fegyvert, lőszert és élelmiszert akartak szerezni, hogy tovább harcolhassanak.

G.-K. S. K. F. alezredest telefonon tájékoztatta a történekről, és eligazítást kért tőle. K. F. alezredest telefonon ezután Gy. L. vezérőrnagyhoz fordult, aki megparancsolta, hogy a két személyt a helyszínen lőjék agyon, utána jelentsék, s ha a parancsot valaki megtagadná, azt fel kell koncolni. K. L. alezredest a parancsot közölte G.-K. S.-sel, aki arról tájékoztatta P. M.-t. P. M. II. rendű terhelt tiltakozott a parancs végrehajtása ellen, és felvetette: nincs sorkatonájuk ahhoz, hogy kivégzőosztagot szervezzenek. G.-K. S. I. rendű terhelt erre ismételtén felhívta K. L. alezredest, akinek jelentette, mivel nincs sorkatonájuk, nem tudják a parancsot végrehajtani. Miután kérdésre G.-K. S. I. rendű terhelt közölte, hogy hivatásos katonája van, K. L. alezredest utasította, hogy hajtsák végre a parancsot. Egyben közölte, hogy a végrehajtást ellenőrizni fogják, s Gy. L. vezérőrnagy parancsa szerint azt is le kell lőni, aki a parancsot nem hajtja végre.

G.-K. S. I. rendű terhelt a parancsot tudomásul vette, arról ismét tájékoztatta P. M. II. rendű terhelte, akit kijelölt a végrehajtásra. Ezután az I. rendű terhelt a hivatásos állománnyal is közölte a parancsot, s önként jelentkezőt kért a végrehajtásra. Eközben kérdést intézett az egyik beosztottjához, aki erre elfutott a helyszínről. Ezt követően Gy. S. kijelentette, ha nincs más, elvállalja a parancs végrehajtását.

A döntést ezután közölték a foglyokkal, s miután kezüket összekötötték, az épület udvarán lévő WC elé állították őket, arccal annak fala irányába. P. M. II. rendű terhelt a géppisztolyát egyes lövésre állította, s egy lövést leadott B. M.-re. A lövés a fogoly hátát érve súlyos, életveszélyes sérülést okozott, amely orvosi ellátás hiányában önmagában is a halálát eredményezte volna.

Gy. S. hadnagy fegyveréből pásztázva sorozatlövést adott le a fiatal sértettre, a sorozat azonban B.

M.-t is érte. A lövésektől mindkét sértett hanyatt esett. Ekkor a fejét felemelni szándékozó B. M.-t Gy. S. fejbe lőtte.

B. M. testén tizenkét lövés okozta bemeneti nyílás volt, az ismeretlen kilétű fiatal férfi tizenegy lött sérülést szenvedett. A súlyos sérülések következtében mindkét sértett a helyszínen elhunyt.

A kivégzést követően G.-K. S. I. rendű terhelte távbeszélőn K. L. alezredesnek, K. L. alezredes pedig Gy. L. őrnagynak jelentette a parancs végrehajtását, amit később a megyei kiegészítő parancsnokságról A. százados személyesen ellenőrzött.

Gy. L. 1979. június 15-én, Gy. S. 1993. június 6-án, K. F. pedig 1995. február 12-én elhunyt.

Az első fokon eljáró katonai tanács határozatának jogi indokolása körében lényegében a következőket fejtette ki:

A terheltek cselekménye a vád szerint a polgári lakosság háború idején való védelméről szóló 1949. évi genfi egyezmények közös 3. cikkébe ütköző emberiség elleni bűncselekmény, amelynek büntethetősége a háborús és emberiség elleni bűntettek elévülésének kizárásáról szóló new-yorki egyezmény I. cikkének b. pontja szerinti körben nem évül el.

Mivel az egyezmény szerint nem nemzetközi jellegű fegyveres konfliktus esetén tilos azokat a személyeket, így például azokat, akik elfogás miatt harc képtelenné váltak, megölni, a katonai tanács álláspontja szerint is alkalmas lehetne a terheltek cselekménye a vád szerinti bűncselekmény megállapítására.

Az 1949. évi genfi egyezmények közös 3. cikkében írt nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés fogalmának, s a tárgyi alkalmazás körének meghatározását azonban az 1977. évi genfi II. kiegészítő jegyzőkönyv I. cím 1. cikke adja meg. A II. kiegészítő jegyzőkönyvben foglaltak értelmében viszont vizsgálni kellett, hogy 1956. október 23-a és 27-e között Magyarországon a kormányellenes fegyveres erők felelős parancsnokság alatt álltak-e, ellenőrzést gyakoroltak-e az ország területének egy része felett, továbbá, hogy folyamatos és összehangolt harci tevékenységet fejtettek-e ki.

Mivel 1956. október 23-a és 27-e között Magyarországon a kormányellenes fegyveres erők nem álltak felelős parancsnokság alatt, nem gyakoroltak ellenőrzést az ország területének egy része felett, nem fejtettek ki folyamatos és összehangolt harci tevékenységét, így az országban nem volt nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés, tehát erre az időszakra, s így a terheltek cselekményére nézve a 1949. évi genfi egyezmények közös 3. cikkének rendelkezései nem alkalmazhatók.

Erre tekintettel a katonai tanács megállapította, hogy G.-K. S. I. rendű terheltek a tényállásban rögzített cselekménye az elkövetéskor hatályban lévő

BHÖ 351. pontjába felvett, azonban az 1950. évi II. törvény 20. §-a (2) bekezdésére figyelemmel a BHÖ 352. pontja szerint minősülő és büntetendő felbujtóként, több emberen elkövetett emberölés bűntettét, P. M. II. rendű terhelte cselekménye pedig a BHÖ 351. pontjába felvett, azonban a 352. pontja szerint minősülő és büntetendő több emberen elkövetett emberölés bűntettét valósította meg. Miután pedig már 1956-ban is ismertek voltak a nürnbergi perek eredményei, a terheltek nem hivatkozhatnak arra eredményesen, hogy parancsra cselekedtek, e védekezésüket a katonai tanács nem fogadta el. Nem fogadta el azon védekezésüket sem, hogy cselekményüket olyan kényszer, illetőleg fenyegetés hatása alatt valósították meg, amely képtelenné tette őket az akaratuknak megfelelő magatartásra, miután a kivégzésre vonatkozó felszólításnak egyik alárendeltjük, R. S. nem tett eleget, hanem a helyszínről elfutott, s ennek a későbbiekben semmiféle hátrányos következménye nem lett.

A katonai tanács vizsgálta azt is, hogy az elbírálásakor, illetőleg az elkövetéskor hatályos büntetőtörvények közül a terheltek vonatkozásában melyik alkalmazható. Minthogy az 1978. évi IV. törvény 33. §-a (2) bekezdésének c. pontja szerint az emberölés szigorúbban minősülő esetei nem évülnek el, ugyanakkor az 1950. évi II. törvény 25. §-ának a. pontja szerint a terheltekre megállapítható bűncselekmény elévülési ideje 15 év volt, a katonai tanács az elkövetéskori, kedvezőbb büntetőrendelkezéseket tekintette alkalmazhatónak. Ezáltal pedig a terhelteknek a tényállásban rögzített cselekménye 1971. október 26-án elévült. Erre figyelemmel a katonai tanács a terheltek ellen indított büntetőeljárást a Be. 213. §-a (1) bekezdésének a. pontja alapján megszüntette.

A katonai ügyész által a terheltek terhére bejelentett fellebbezés folytán eljárva, a Legfelsőbb Bíróság az 1998. november 17-én kelt Bf.V. 1760/1998/3. számú végzésével a megyei bíróság katonai tanácsának végzését mindkét terhelte vonatkozásában helybenhagyta.

A Katonai Főügyészség 1999. március 26-án Bf.VII. 167/1995. szám alatt a Csongrád Megyei Bíróság Katonai Tanácsának másodfokon elbírált jogerős végzése ellen a terheltek terhére, a Be. 284. §-a (1) bekezdésének a. pontjában írt felülvizsgálati okra hivatkozással felülvizsgálati indítványt terjesztett elő.

A Katonai Főügyészség abban – és képviselője a nyilvános ülésen – a végzés hatályon kívül helyezését és a katonai tanács új első fokú eljárásra történő utasítását indítványozta.

A terheltek védője a nyilvános ülésen felszólalásában a végzés hatályban tartását kérte.

A felülvizsgálati indítvány alaposnak bizonyult.

Az ügyben eljáró bíróságok helyes jogkövetkeztetéssel állapították meg a következőket:

A polgári lakosság háború idején való védelméről szóló 1949. évi genfi egyezmények közös 3. cikkében meghatározott emberiség elleni bűncselekmények büntethetősége nem évült el. Az alkotmány 7. §-a (1) bekezdésének 1. fordulata értelmében ugyanis a háborús és emberiség elleni bűncselekmények üldözése külön transzformáció vagy adaptáció nélkül is a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek közé tartozik – a nemzetközi jogi szabályozás nincs tekintettel a belső jogban érvényesülő *nullum crimen sine lege* elvre, mivel ezeket függetlenül attól, hogy az elkövetés idején a belső jog szerint büntethetők voltak-e vagy sem, büntetni rendeli. A nemzeti jog idevonatkozó hiánya, esetleg eltérő volta tehát közömbös, mivel a nemzetközi jog saját rendszerén belül követeli meg, hogy e bűncselekmények az elkövetés időpontjában a nemzetek közössége által elismert általános elvek szerint háborús, vagy emberiség elleni bűncselekményeknek minősüljenek. A magyar állam pedig csatlakozott a genfi egyezményekhez, azokat ratifikálta, s azok a kihirdetést követően 1955. február 3-ával hatályba léptek. A háborús és emberiség elleni bűncselekmények elvülésének kizárásáról rendelkező 1968. évi New-York-i egyezményekhez a Magyar Népköztársaság ugyancsak csatlakozott.

Helyes következtetéssel jutottak az eljáró bíróságok arra a megállapításra is, hogy a terheltek a vádirati tényállásban szereplő cselekményt a lényegét illetően megvalósították. Helyesen állapították meg azt is, hogy cselekményüket nem olyan kényszer, vagy fenyegetés hatása alatt követték el, amelyre tekintettel képtelenek voltak az akaratuknak megfelelő magatartásra. Parancsra cselekedtek ugyan, azonban nyilvánvalóan tudták, hogy annak végrehajtásával súlyos bűncselekményt valósítanak meg. Ily módon pedig az eljáró bíróságok arra is helyesen következtettek, hogy sem a Btk. 26. §-a (1) bekezdésében meghatározott, sem pedig a Btk. 123. § (1) bekezdésének második fordulatában írt büntethetőséget kizáró ok a terheltek vonatkozásában számításba nem jöhet.

Tévedtek ellenben, amikor arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a terhelteknek a tényállásban leírt magatartása egyedül az elkövetés idején a hazai büntető anyagi jog szabályai szerint, tehát a BHÖ. 352. pontjában felvett több emberen elkövetett emberölés büntetetté valósította meg, amely cselekmény az 1949. évi genfi egyezmények közös 3. cikkében írt emberiség elleni bűncselekményként már nem értékelhető. Így pedig az 1950. évi II. törvény vonatkozó rendelkezései alapján a büntethetőség időközben elvült.

Az eljáró bíróságok e körben – téves értelmezéssel – arra mutattak rá, hogy miután a genfi egyezmények sem a közös 3. cikkben, sem pedig egyéb rendelkezéseikben nem határozzák meg, mit kell nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközésnek tekinteni, továbbá, hogy polgárháború esetén a belső fegyveres összeütközést mely időtől kezdve lehet ilyennek értékelni, ezért a közös 3. cikk, valamint a nem nemzetközi fegyveres összeütközések áldozatainak védelméről szóló 1977. évi, a II. genfi jegyzőkönyv 1. cikkének 1. és 2. pontjában szereplő feltételek együttes vizsgálatával kell a felmerült jogkérdésben állást foglalni, és az esetleges jogértelmezés csak az együttes értékelés során végezhető el.

Mind az első fokon, mind pedig a másodfokon eljáró bíróság ezáltal kizárólagos és önmagában is téves nyelvtani értelmezéssel a II. jegyzőkönyv említett cikkében leírt „továbbfejleszti és kiegészíti” szavaknak nyelvtanilag és logikailag egyaránt helytelen értelmezését adta. Nem voltak figyelemmel a jegyzőkönyv azon szövegrészére, amely szerint az az egyezmények közös 3. cikkét oly módon kívánja továbbfejleszteni és kiegészíteni, hogy „módosítaná annak fennálló alkalmazási feltételeit.” Ez utóbbi megfogalmazásból ugyanis minden kétséget kizáróan következik, hogy a genfi egyezmények hatálya, valamint alkalmazási feltételei változatlanul érvényesek. Ugyanakkor a II. kiegészítő jegyzőkönyv alkalmazhatóságának feltételei kizárólag magára a jegyzőkönyvre vonatkoztathatók. Ez következik a kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikk 1. pontja szövegéből is, miszerint „A jelen Jegyzőkönyv ... tovább fejleszti és kiegészíti a ... Genfi Egyezmények közös 3. Cikkét anélkül, hogy módosítaná annak fennálló feltételeit...”

Továbbmenően, a genfi egyezmények közös 3. cikke eredetileg is rendelkezett tárgyi alkalmazási körrel, s a kiegészítő jegyzőkönyvnek olyan visszamenőleges hatályt, amely ezt szűkítené, nem lehet tulajdonítani.

A nemzetek közössége az egyezmények közös 3. cikke által a védett személyek számára kívánt védelmet nyújtani olyan polgárháborús esetekben, amikor egy adott állam lakossága és az állam fegyveres ereje áll egymással szemben. E normaszöveg ezen túlmenően egyéb feltételt nem támaszt. További kritériumok megkövetelése esetén a szerződések humanitárius jellege szenvedne jelentős csorbát. Együttes értelmezés esetén, amennyiben az állam fegyveres ereje által megtámadott lakosság ellenállása a kiegészítő jegyzőkönyvben előírt szervezettségi fokot még nem érné el, a genfi egyezmények közös 3. cikke akkor sem lenne alkalmazható, ha az állam fegyveres ereje a lakosság bizonyos csoportját, vagy akár az egész lakosságot kiirtaná.

A nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés fogalmának értelmezéséhez eligazítást nyújt a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága által szerkesztett 1949. évi genfi egyezmények kommentárja (Commentaire IV. 23. old.), amikor egyrészt de facto ellenségeskedések, illetőleg az állam fegyveres erejének bevetése esetén lát lehetőséget a nem nemzetközi jellegű összeütközés megállapíthatóságára.

A magyar történelem és az 1956-os forradalom és szabadságharc története szempontjából komoly jelentősége van a történészek és hadtörténészek tényfeltáró munkásságának. A nemzetközi egyezményekben szereplő nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés fogalmának értelmezéséhez azonban – különösen az elsőfokú bíróság végzésének tényállásában leírt azon körülmények tekintetében, hogy hol és mikor alakultak az ellenállók soraiból fegyveres csoportok, illetőleg azok mikor kerültek az állam fegyveres erejével összeütközésbe, meghatározó eligazítást nem nyújthat.

A tényállásban leírtak mellett is közismert tény ugyanakkor, hogy 1956. október 23. napjával kezdődően a diktatúra központi hatalma a fegyveres erejét bevetette a fegyvertelenül, s ezáltal békésen tüntető lakossággal, valamint az ellenállók köréből szerveződő fegyveres forradalmi csoportokkal szemben. Ennek során pedig a fegyveres erők jelentős harceszközöket is felvonultattak, így például harckocsikat és repülőgépeket is, s a lakosság elleni tevékenységük lényegében az egész országra kiterjedt. Ezt egyértelművé teszik a diktatúra honvédelmi minisztereinek parancsai is.

Mindezekre tekintettel megállapítható, hogy az országon belül 1956. október 23. napjával kezdődően nem nemzetközi jellegű fegyveres konfliktus zajlott mindaddig, amíg a diktatúra fegyveres ereje a lakossággal szemben tevékenykedett, továbbá addig, amíg a Szovjetunió hadserege november 4-én az országot megszállta, miáltal az összeütközés nemzetközi jellegét öltött.

A kifejtettekre tekintettel az eljáró bíróságok a büntető anyagi jogi szabályok helytelen alkalmazásával állapították meg, hogy a terheltek az emberiség elleni büntettet nem, hanem a belső jog szerinti, már elévültnek tekintendő több emberen elkövetett emberölés büntetettét valósították meg, s ennek értelmében szüntették meg büntethetőséget kizáró okból a terheltekkel szembeni eljárást.

A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati tanácsa ezért a másodfokon eljáró tanács Bf.V. 1760/1998/3. számú végzését mindkét terhelt vonatkozásában a Be. 284/A. §-a (1) bekezdésének a/ pontjában írt okból, a Be. 291. §-a (1) bekezdésének a/ pontja alapján ha-

tályon kívül helyezte, s a Legfelsőbb Bíróságot új másodfokú eljárás lefolytatására utasította.

A Be. 291. §-ának (8) bekezdése értelmében a felülvizsgálat során felmerült bűnügyi költséget az állam viseli.

Budapest, 1999. június 28.

Dr. Szabó Győző s.k. a tanács elnöke

Dr. Domokos Jenő s.k. előadó bíró

Dr. Akáci József s.k. bíró

Dr. Katona Sándor s.k. bíró

Dr. Völgyesi Miklós s.k. bíró

* A Legfelsőbb Bíróság mint felülvizsgálati bíróság 1999. június 28-án két másik sortűzperben is hozott döntést. A Bfv. X. 207/1999/5. számú, K. J. terhelt ellen, valamint a Bfv. X. 787/1999/3. számú, T. B. V. I. rendű terhelt és társa ellen folyamatban volt bűnügyekben a felülvizsgálati indítvány elbírálása során a Legfelsőbb Bíróság az itt közölt döntéshez hasonlóan ezekben az ügyekben is hatályon kívül helyezte a Legfelsőbb Bíróság mint másodfokú bíróság által hozott végzést és a Legfelsőbb Bíróságot új eljárásra utasította. Az ügyekben első fokon eljáró bíróság által megállapított tényállások és a bíróság jogi érvelése a következő: K. J. nyugállományú alezredes terhelt ellen több emberen – részben felbujtóként – elkövetett emberölés büntette miatt indult büntetőeljárás. A Fővárosi Bíróság Katonai Tanácsa által megállapított tényállás alapján K. J. mint a Dózsa Páncélos és Lövész Tisztiiskola tanfolyam-parancsnoka Tatán, 1956. október 26-án azt a parancsot kapta az iskola megbízott parancsnokától, hogy katonákkal vonuljon a rendőrség épületéhez, azt foglalja vissza és szüntesse meg a rendbontást. A rendőrség épületében fegyveres felkelők ekkor már nem voltak, a katonák lefegyverezett rendőröket és civileket találtak bent. Miközben K. J. azt az utasítást adta, hogy a civileket és a rendőröket válasszák szét, a katonák, pontosan meg nem határozható okból tüzet nyitottak, melynek következtében két civil személy életét vesztette, ketten pedig nyolc napon túl gyógyuló sérülést szenvedtek. A katonai tanács végzésében foglaltak szerint 1956. október 26-án nem volt a genfi egyezményekben meghatározott nem nemzetközi fegyveres összeütközés, a nemzetközi jogban foglalt emberiség elleni bűncselekmény tehát nem volt megállapítható. Mindezekre tekintettel K. J. cselekménye kizárólag az elkövetéskor hatályban lévő jogszabályok alapján a BHÖ. 352. pontjában írt több emberen, részben felbujtóként elkövetett emberölés büntetnének minősülhetne. Minthogy azonban a katonai tanács nem állapította meg ítéleti bizonyossággal, hogy K. J. adta ki a tűzparan-

csot, vagy lövést adott volna le, a cselekmény büntethetősége pedig elévült, és ez megelőzi azt a körülményt, hogy a cselekmény nem bizonyított, az elsőfokú bíróság a büntetőeljárást megszüntette. A katonai tanács e megszüntető végzését pedig a másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság helybenhagyta. Ugyanezen jogi érvelés alapján szüntette meg az eljárást az első fokon eljáró katonai tanács T. B. V. tartalékos alezredes és társa ellen folyamatban volt ügyben. A katonai tanács által megállapított tényállás alapján 1956. október 27-én Újkécskén ünnepi felvonulást szerveztek. A főtéren az akkori tanácselnök beszédet mondott és a tömeget nyugalomra intette. Az egybegyűlt békés, fegyvertelen tömeg a Himnusz éneklésébe fogott. Eközben Gy. L. vezérőrnagy azt a téves tájékoztatást kapta, hogy Újkécskén fel akarják akasztani a tanácselnököt és a párttitkárt, ezért utasította T. B. V.-t, a 66. Vadászrepülő Hadosztály Parancsnokságának alezredesét, hogy repülővel lövesse szét a tömeget és az akasztófát. A repülőgépezető T. B. V. utasítására először felderítést végzett, majd jelentette, hogy akasztásra utaló jeleket nem észlel. A felderítés eredményét T. B. V. jelentette Gy. L. vezér-

őrnagynak, aki ordítva kijelentette, hogy ő ezt jobban tudja és megparancsolta az alezredesnek, hogy lövessen a tömegbe. T. B. V. megpróbálta rábírní a vezérőrnagyot a parancs megváltoztatására, aki azonban kilátásba helyezte, hogy amennyiben T. B. V. nem lövet, hadbírótság elé állítja. Ezt követően T. B. V. parancsot adott a fegyverek bevetésére, melynek következtében tizenöt személy a helyszínen, két személy pedig a kórházba szállítást követően vesztette életét, legalább százan pedig megsérültek. A genfi konvenciókat az elsőfokú bíróság ez esetben sem találta alkalmazhatónak, megállapította azonban, hogy a terheltek megvalósították a BHÖ. 352. pontja szerint minősülő felbujtóként, több emberen elkövetett emberölés büntetést, Gy. L. vezérőrnagy hadbírótsággal való fenyegetését ugyanis nem tekintette olyan kényszernek vagy fenyegetésnek, amely a terhelteket képtelenné tette volna akaratuknak megfelelő magatartás tanúsítására. Tekintettel azonban arra, hogy az elkövetéskor hatályos büntető anyagi jogszabályok szerint az elévülés tizenöt év volt, a terheltek cselekménye már elévült, ezért az elsőfokú bíróság az eljárást a fenti esethez hasonlóan, megszüntette.